

Sinovietnamská slabika a sinovietnamské slovo ve vietnamštině

Lukáš Sluka, III.ročník

I. Co je sinovietnamská slabika

1.1 Co je z historického hlediska sinovietnamská slabika?

Z historického hlediska je *sinovietnamská slabika slabikou, kterou můžeme zapsat čínským znakem*. Její výslovnost je ale *sinovietnamská*, jde tedy jinými slovy řečeno o *výslovnostními dispozicemi Vietnamců zkomolené čínské čtení čínského znaku* a to ať už je zapsáno Číňanem, nebo Vietnamcem. Vzhledem k monosylabičnosti čínšiny je tu slabika vždy zároveň slovem, což ve vietnamštině neplatí. Tento fakt bude velmi důležitý a je nutné ho stále mít v patnosti. Je také základem pro odlišné definice sinovietnamské slabiky a sinovietnamského slova. Pokud jde o grafický zápis, je nutné konstatovat, že existují jen čínské znaky, ne sinovietnamské. Sinovietnamská slabika je jen vlastní způsob čtení a výslovnosti čínských znaků popřípadě fonetická transkripce vietnamským latinizovaným písmem (v. *chữ quốc ngữ*). Pro úplnost je nutné ještě zmínit takzvané „jižní znaky“ (*chữ Nôm*), které se ve Vietnamu začaly používat ve 13. století a byly určeny pro přepis většiny vietnamských slabik, jež nemohly být zapsány čínskými znaky, tedy těch čistě vietnamských slabik, které nebyly přejaty z čínštiny.

Čínské písmo dorazilo do Vietnamu na počátku epochy *Bắc Thuộc*¹, kdy byl Vietnam přičleněn k Číně jako její správní jednotka s názvem *Giao Chi*². V té době lze podle některých nových výzkumů³ považovat národy Vietů a Muongů (v. *Việt, Mường*) za jedinou národnost, národnost mluvící jazykem *Vietmuong*⁴. Ten se badatelům podařilo částečně rekonstruovat. V tradici, která je Vietnamcům a potažmo všem národům vlastní dodnes, počali si předci dnešních obyvatel Vietnamu čínské znaky a z toho vyplývající slovní zásobu osvojovat podle vlastní výslovnosti a mutovali tak původní Čínskou výslovnost. Šlo o podobný proces jakým se později Vietnamci učili a přizpůsobovali si francouzštinu. Ale stejně jako hovořili jimi pozměněnou francouzštinou, tak i tehdejší *Vietmuongové* četli čínské znaky zkomoleně podle vlastních fonetických dispozic. Tento proces probíhal od 1.stol.př.n.l. až do 7.stol. n.l. a

¹ Roku 111. př.n.l. - počátek nadvlády čínské dyn. Chan (v. *Hán*) je uváděn jako počátek epochy *Bắc Thuộc*. (→Trần Trọng Kim, *Việt Nam sử lược*, str. 45)

² viz. *Lịch sử* 6, str.45

³ viz. Za dědictvím starých Vietů, str. 50, nebo *Mèo giải nghĩa từ Hán Việt*, str. 12

⁴ Vasiljev tento jazyk nazývá *protoviet-muongština* (→ za dědictvím starých Vietů, str. 50)

zanechal ve slovní zásobě vietnamštiny i muongštiny některé jednoslabičné elementy, které se nazývají *staré sinismy* (v. từ Hán cổ)⁵.

V 7.stol.n.l. Čínu a tedy i dnešní severní území Vietnamu ovládla dynastie Tchang (v. Đường), přičemž se postupně měnila i oficiální výslovnost znaků. Při srovnání se starými sinismy je zde patrná výrazná změna. Tyto fonetické změny se lingvistům podařily rekonstruovat.⁶

Od počátků získání vlastní nezávislosti v 10.stol. byly pro formování vietnamského statního útvaru čínské znaky naprosto nepostradatelné a zejména pro výstavbu úřednické struktury a státoprávní fungování byly faktorem nejdůležitějším. Tehdejší stát *Đại Việt* neměl k dispozici žádný jiný způsob zápisu, takže písmo tvořily pouze čínské znaky. Už jen z tohoto důvodu je jasné, že výuka a používání čínských znaků bylo stále častější a důležitější. S touto skutečností jsou ovšem spjaty dva velmi významné fenomény.

Za prvé je to *formování způsobu sinovietnamské výslovnosti*. Především - výslovnost znaků podle způsobu vládnoucí dyn. Tchang. V samotné Číně byla a je výslovnost znaků různá v závislosti na geografické poloze a čase. Ale: „z konfrontace sinovietnamského čtení a s čtením Tchangským, tak jak ho restaurovali čínští lingvisté, vyplývá, že rozdíly mohly být pouze v úvodní souhlásce a polosamohlásce, ale nebyly v koncové souhlásce, v tónu, a pokud jde o rým, existovaly zde jen malé odlišnosti. Z toho vyplývá, že Vietnamci byli schopni přednášet poezii čínského básníka Li Po (v. *Lý Bạch*) jako poezii vlastní, zkrátka, že každý Vietnamec má do jisté míry zažitý způsob tchanského rýmu.“⁷ Způsob sinovietnamské výslovnosti se pak dále utvářel a po celou dobu byla tato výslovnost pro Vietnamce „lehce stravitelná“. Výslovnost slabik podle způsobu dyn. Tchang byla určující pro dnešní podobu sinovietnamské výslovnosti.

Za druhé, díky studiu a osvojování čínského písma Vietnamci neustále *rostl počet slabik přejatých z čínštiny* a z této nové slovní zásoby vznikla nová vietnamská slova, která označujeme jako *vietnamské slabiky čínského původu* (viz. graf na konci práce). Výsledkem bylo postupné oddělování vietnamštiny od muongštiny, které začalo v 8.stol. a skončilo přibližně na počátku 11.stol., kdy byl za dyn. *Lý* hlavním městem ustanoven *Thăng Long* (tj. Hanoj). Muongové žijící v horách v podstatě neměli přístup k čínským znakům a k čínské kultuře, takže jejich jazyk nemohl být čínštinou dále ovlivňován. Přibližně v té době začalo i ovlivňování vietnamštiny čínskými tóny, takže se mezi oběma jazyky došlo i k odlišení systémů tónů.

1.2 Co je z formalistického hlediska čistě vietnamská slabika?

Tolik zatím pokud jde o historii. Lingvisté však především zkoumají jazyk současný, tedy současnou vietnamštinu. Důvod je prostý: současní lidé čtou a píšou bez ohledu na historii a samotná historie jazyka je sporná.

Při zkoumání vietnamské slabiky s přihlédnutím k tomu jaké slabiky Vietnamci vnímají jako čistě vietnamské a sinovietnamské je nutné definovat:

Jakákoliv slabika, která může stát samostatně a fungovat jako jednoslabičné slovo je slabika A. Je nahlížena jako slabika čistě vietnamská, byť může jít o slabiku přejatou z

⁵ viz. dále → 2.2 Staré sinismy

⁶ viz. *Mẹo giải nghĩa từ Hán Việt*, str. 12

⁷ *Mẹo giải nghĩa từ Hán Việt*, str.13

čínštiny (např. cao-vysoký, Nam-jih , tuyết-sníh...) Jinak řečeno, každé jednoslabičné slovo, kterému Vietnamci automaticky přiřadí odpovídající význam je čistě vietnamské. Stručně: **rozlišení mezi čistě vietnamskou slabikou a slabikou sinovietnamskou začíná až od dvojslabičných slov výše, přičemž sinovietnamská slabika tu nestojí v protikladu k čistě vietnamské.**

1.2.1 Forma jako základ pro určení čistě vietnamské slabiky

Znamená to tedy, že “čistý vietnamismus” v této definici nesouvisí **původem** (v. *nguồn gốc*) slova, ale s jeho **formou** (v. *hình thức*). Nejde zde tedy o etymologické určení, ale o určení formalistické. Pro snažší pochopení je nutné vysvětlit, co je myšleno pod pojmem forma.

Formou se zde myslí **realizace projevu dané slabiky, její postavení a kombinace s jinými slabikami. Použití jazykového znaku v textu, nebo promluvě a jeho vztah k ostatním jazykovým znakům.** Tedy: může-li slabika stát samostatně jako plnovýznamové slovo, nebo ne (**samostatnost**), poloha slabiky ve slově (**postavení**), jaká je schopnost slabiky vytvořit dvojslabičná slova (**potence** nebo **pasivita**), případně tato schopnost omezená, nebo neomezená (**vysoká a nízká potence**), možnost slabiky vytvořit slabiku novou fonetickým odvozením (**reduplikace**), neomezená možnost slabiky kombinovat se s ostatními, nebo omezená možnost kombinace jen s určitými slabikami (**ojedinělost**) atd...to vše je **forma**.

Takové pojetí formy tu bude pomáhat při definování čistě vietnamských a sinovietnamských slabik a právě pomocí druhů forem se lze přiblížit odpovídajícím rysům a vztahům mezi formou a obsahem. Lze říci, že obsah tu závisí na formě. Obsah vyplývá z formy.

Jestliže říkáme, že jednoslabičné slovo je vždy čistě vietnamské, znamená to, že definujeme: Jednoslabičné slovo (forma) = čistě vietnamské (obsah). Čistě vietnamská slabika je určena formou, která je použita k odhalení, rozkrytí a systematizaci vlastního obsahu.

1.2.2 Původ, obsah, forma

Obsah je pojmová a významová stránka daného jazykového znaku, pro nějž jsou určující dva faktory: jeho kořen (pokud jde o austroasijské jazyky, je kořenem míněn etymologický původ slova) a forma. Podle definice sinovietnamské slabiky pomocí etymologického původu, který jediné byl používán dříve, bychom sinovietnamskou slabiku chápali **jako každou slabiku, která pochází z Čínštiny**. (viz.1.1), což je samozřejmě legitimní, ale pro naši práci nedostačující. Odhlédneme-li od faktu, že původ je sám o sobě sporný, je tato definice velmi obšrná a nejasná a výrazně akcentuje historii a neživé stránky jazyka. Formalistický přístup vychází z otázky: „Jak je dané slovo dnes vnímáno?“ Je to otázka po obsahu, k jehož odhalení používá to, co je k dispozici a je verifikovatelné: současný jazyk a jeho strukturu, na rozdíl od historického přístupu chápe sinovietnamské slabiky především jako živé aspekty současného jazyka, přičemž užívání i vnímání se řídí jasnými pravidly. Na druhou stranu je třeba uvést, že definice dvojslabičných sinovietnamských slov, ne jednotlivých slabik, ke které se dostaneme při rozboru víceslabičných slov již nebude formalistická, nýbrž historická, tradiční, byť jejím základem bude klasifikace vietnamských slabik uvedená v této kapitole.

1.2.3 Proč se nelze opřít o původ ?

Pokud byl ve výše uvedené definici odstraněn původ slova jako základ pro určení sinovietnamské slabiky, nejde o tu nic neobyčejného, protože reálně vlastně žádné čistě vietnamské, čistě francouzské, čistě anglické nebo čistě české slovo neexistuje. Národ jako takový je totiž historická kategorie, která se zrodila relativně dost pozdě a naopak – historie jazyka trvá přibližně 8 tisíc let (pokud jde o Evropu) a nejméně 4-5 tisíc let pokud jde o vietnamštinu. Z tohoto pohledu je jasné, že např. dané vietnamské slovo v historickém pozorování jeho procesu utváření vlastně vzniká z předešlého původní prajazyka, nebo z jazyka jiného, cizího a vzhledem k omezeným možnostem i prostředkům vědeckého zkoumání tedy není objektivně možné určit etymologický základ a kořen daného slova. Díky tomu je jasné a nepřekvapuje, že kořeny některých čistě vietnamských slov jsou malajské jako např. cá (ryba), đã (už, napřed; element temporality - minulost), sẽ (element temporality - budoucnost), đang (právě; element temporality - přítomnost), nebo khmerské např. đót (zapálit, štípnout), cháý (hořet, chytout, vplanout, spálit), mặn (slaný, hutný), chát (o chuti trpký), nebo thajské (gà-slepice, kuře, vịt-kachna).

I ti lidé, kteří dobře ovládají francouzštinu a vědí, že slova jako sặm (duše v pneumatice), bơ (máslo), xặng (benzín), lốp (pneumatika, plášť) pochází z francouzských slov chambre à air, beurre, essence, envelope, přesto i oni jako každý považují tato slova za čistě vietnamská. Jakékoli slovo se tedy po absolvování přesně určených postupů (viz. dále) může stát slovem čistě vietnamským.

Čistě vietnamská slabika je slabika jakéhokoli původu, jejíž forma splňuje následující znaky: slabika může stát samostatně jako plnovýznamové slovo (slabika A), nebo je to ojedinelá pasivní slabika, ať už reduplikovaná (viz dále slabika D), nebo ne (viz dále: některé slabiky C).

1.3 Nesamostatné slabiky

1.3.1 Sinovietnamská slabika

Počet slabik přejatých z čínštiny, které jsou ve výše uvedeném smyslu lze nahlíženy jako **čistě vietnamské** (vietnamské slabiky čínského původu) je vysoký: 1.200 je čistě vietnamských jako např. čísla vặn (deset tisíc; nekonečno), úc (sto tisíc), triệu (milión); slova týkající se tělesného ústrojí - např. đầu (hlava), nặo (mozek), tặy (morek); substantiva označující postavení v rodině cặu (mladší bratr matky), cặ (mladší sestra otce), ông (děd) a činnosti jako thường (ocenit, odměnit), phạt (penalizovat, pokutovat), charakteristiky jako cồ (starý), độc (jedovatý) atd. Existuje ještě přibližně 500 slabik, které mají dva projevy, tedy slabik **obojetných**, přičemž jeden projev je čistě vietnamský a jeden sinovietnamský. Například slovo trọng⁸ má v projevu čistě vietnamském význam „vážit si“ (trọng người có tài–vážit si člověka, který má nadání), a v projevu sinovietnamském znamená „těžký“.

⁸ Musí jít vždy o stejné slovo, stejný znak (v našem případě trọng), ne o slovo homonymní. Například slovo thủ je v přepisu do latinizovaného písma homonymum následujících znaků významů:

Sinovietnamské slabiky, jako například *thiên* (nebe) a *thảo* (tráva) mají dvě specifika.

Za prvé, ***nikdy nemohou stát samostatně***. Vietnamci říkají “*tôi nhìn trời*” (vidím nebe), nikdo neříká “*tôi nhìn thiên*”. Pokud řekneme namísto “*bò gặm cỏ*” (kráva žvýká travu) „*bò gặm thảo*“, zareagují posluchači naprosto nechápavě. Pravidlo, že nějaká jazyková jednotka nemůže fungovat jako slovo (v našem případě sinovietnamské slabika) platí samozřejmě za předpokladu, že je použito v běžné větě. Pokud jde o výpovědi zvláštní, přísloví, frazeologie, vietnamské symetrické věty, zaběhlé fráze, slovní hříčky apod. tak těchto slov užít lze: „*Vào sinh ra tử*“ (narodit se a zemřít), „*Nó nhìn thiên nhìn địa*“ (Hledí na nebe, na zem), „*Của thiên trả địa*” (thành ngữ, dosl. „Majetek nebe, vrátí se zemi“, Co nabydeš neprávem, zlým úmyslem, stejně ztratíš). „*Ở đây không có thảo không có mộc gì hết, chỉ có thạch thôi*“ (Tady není vůbec žádná tráva ani stromy, jen kamení) atd. Ve vietnamštině existuje ještě jeden případ výskytu nesamostané sinovietnamské slabiky: *Xí nghiệp sửa chữa thủy Hải Phòng* (Podnik vodních oprav Hai Phong), nebo *Ai quản chỗ này?* (Kdo to tu spravuje?). Samostatně stojící sinovietnamská slabika je tu použita jako prostředek zvýšení nezávislosti daného elementu⁹. Není to specialita jen vietnamštiny, protože tato výjimka platí i v jiných jazycích. Například ve francouzštině, kde slabiky anti- a pro- jsou slabiky nesamostané lze říci „*Je suis ni anti ni pro, je suis neutre*“ (Nejsem ani proti ani pro, jsem nestranný). V češtině je možné říci: „Nejsem členem žádné strany, protože ismy nemám rád“, byť nikdo nepochybuje, že přípona -ismus nemůže stát samostatně.

I v překladu do češtiny mohou mít nesamostatně stojící slabiky *thủy* (voda), *địa* (země), *hoả* (oheň) také význam nesamostatně stojících slov, morfémů, jako *hydro-* (*thủy điện-hydroelektrárna*) a *geo-* (*địa chất học-geologie*)¹⁰, nebo *pyro-* (*hoả kế-pyrometr*). To jen pro lepší představu.

Za druhé, jsouce definovány vlastním významem, mohou sinovietnamské slabiky vytvářet řadu dvojslabičných slov (jsou ***potentní***), které mezi sebou mají jistý vztah. Je třeba upozornit, že ve vietnamštině jde ve všech případech vždy o substantiva, překlad je tedy zavádějící. Pro ilustraci: Slabika *thiên* (nebe) vytvořila například tato slova *Thiên chúa* (Bůh, nebeský vládce), *thiên ân* (laskavost nebes), *thiên mệnh* (osud předurčený nebem, nebeský osud), *thiên đình* (nebeský dvůr)¹¹, *thiên định* (determinismus, definovaný nebem), *thiên đường* (ráj, nebeský chrám), *thiên hà* (Mléčná dráha, nebeská řeka), *thiên quốc* (království nebeské, nebeská země), *thiên tài* (genius, nadání z nebes) atd. Slabika *thảo* zrodila například tato slova: *thảo nguyên* (step, travnatá pláň), *phương thảo* (flora, voňavá tráva) atd. Lidé, kteří neznají čínské znaky se nikdy v životě nesetkají s slabikami *thiên*, *thảo* stojícími samostatně, jako s jednoslabičným slovem. Rozpoznají ale, že mezi slovy *thiên đường* a *thiên mệnh*, nebo mezi slovy *thảo nguyên* a *phương thảo* je významová spojitost, kde společným jmenovatelem je „nebe“, respektive „tráva.“

1. (v.lây, dùng – vzít, použít), 2. (v.đầu - hlava),

3. (v.giữ, bảo vệ, coi – držet, chránit, považovat) , 4. (v. tay - ruka)

⁹ viz. *Ngữ pháp tiếng Việt*, str.70

¹⁰ *Za dědictvím starých Vietů*, str. 48

¹¹ *Sídlo Nefritového císaře*

Pro lepší ilustraci lze definovat: všechny neojedinělé slabiky, které mohou stát samostatně a fungují jako významové slovo jsou slabiky A. Všechny nesamostatné a potentní slabiky (jejichž význam má schopnost vytvářet řadu dvou a víceslabičných slov) jsou slabikou B.

Ačkoli mezi slabikami A je jistá část slabik přejatých z Čínštiny, tedy původně čínských slov, neexistuje jediná slabika B, která by měla jiný, než čínský původ. **Sinovietnamská slabika B je vždy slabikou přejatou z čínštiny.**

1.3.2 Jiné druhy nesamostatných slabik

Ve vietnamštině se kromě slabiky B nacházejí ještě dva druhy nesamostatných slabik, které však nemůžeme označit jako sinovietnamské. Objevují se ale pouze v určitých dvojslabičných slovech a zásadní pro jejich odlišení od slabiky B je jejich **neschopnost vytvářet nová slova (pasivita)**. Vietnamci si o takových slabikách většinou myslí, že nemají význam. Jde o nesamostatné, ojedinělé, pasivní slabiky jako například slabika a ve slově a-xít (kyselina), slabika rích ve slově cū rích, (staříčkový, o věci) nebo slabiky đò, đần ve slovech đò đò (načervenalý) a đò đần (růžolící, červené zdravé barvy). Ve všech případech jde o **nesamostatné, pasivní slabiky, které se ve vietnamštině vyskytují pouze jednou, nebo velmi zřídka a vždy v konkrétních kombinacích** proto je nazývám **ojedinělé**.

1.3.2.1 slabika C

Jestliže nesamostatná, ojedinělá a pasivní slabika není foneticky odvozena z předchozí, nebo z následující slabiky A, nebo následující, pak se jedná o slabiku, kteou označíme jako C.

Slabika se může vyskytovat ve dvou postaveních. Jestliže stojí na počátku slova, má formu fonetického přepisu cizího slova (a-xít, a-men), a dĩ đà atd. Je to slabika **fonetické transkripce**.

Může však také stát za plnovýznamovou a čistě vietnamskou slabikou A: jako např. ve slovech gà què (slepice, obecně) cỏ đả (travstvo, obecně), sắc lểm (velmi ostrý, např. nůž, nebo pohled), già tom (hodně starý, o člověku), cū rích (staříčkový, o věci), mỗng tanh (tenounký), mặt nạ (maska). Druhé slabice v těchto slovech Vietnamci nerozumí, nepřikládají jí význam, nezhlédají její původ. Dvojslabičné slovo-substantivum + C se strukturou AC pak většinou podvědomě zařazují mezi **slova složená (từ ghép)** se souřadnou konstrukcí kombinace dvou substantiv jako např. slova bàn ghế (nábytek, stůl židle), nhà cửa (domy, dům dveře). Adjektivum + C mezi slova reduplikovaná, i když je na první pohled zřejmé, že zde není žádná fonetická spojitost. Koncovým postavením totiž slabika C plní zintenzivnění povahy adjektiva (mỗng-tenký → mỗng tanh-tenounký), což je funkce typická pro koncovou slabiku D.¹² Navíc se mohou opřít o čitelný význam úvodní slabiky A, takže danému dvojslabičnému slovu rozumí. Každý ví, že základní význam slova gà je slepice. Gà què je tedy slepice plus „něco“.

¹² viz. Základy vietnamštiny, str.

Z výzkumů vyplývá, že drtivá většina slabik C ve slovech se strukturou AC je původu ostatních jazyků jihovýchodní Asie. Například *dả* znamená v jazyce Tay (v. Tày) „tráva“ (ad. *cỏ dả*), *lặm* je v khmerštině „ostrý“ (ad. *sắc lặm*) atd.

1.3.2.2 slabika D

Nesamostatná, ojedinělá a čistě vietnamská slabika, vytvořená fonetickým odvozením ze slabiky A (shodou počáteční hlásky nebo rýmem koncové hlásky, čili reduplikací) je slabika D. Slabika D se může vyskytovat kdekoli ve slově. Příklady kdy D stojí za A: *đỏ đần* (ružolící, červené zdravé barvy), *xinh xắn* (krásný, rozkošný), *học hiệc* (učit se, velmi zřídka) a naopak: *lung tung* (zmatečný), *lãi nhãi* (neustále reptat, hudrat), *xôn rộn* (zmatečný, těkavý). V koncovém postavení slabika D zintenzivňuje význam A, v počátečním ho relativizuje, zmírňuje.

V souvislosti se sinovietnamskými je zde potřeba upozornit na jeden problém. Tím je častá a chybná záměna některých sinovietnamských slov za slova reduplikovaná. Ve vietnamštině je takových slov přibližně padesát: např. *lục tục* (plynule odcházet), *liên miên* (neutuchající, kontinuální), *tôi tàn* (zchátralý, ošumtělý), *tiêu tụy* (schřadlý), *tử tế* (laskavý, slušný), *sung sướng* (šťasný), *cầu kỳ* (stavějící se na odiv, intelektuálský), *thô lỗ* (neotesaný).

Shrnutí: Vietnamština má čtyři druhy slabik: Slabiku A, hrající klíčovou a určující úlohu, tato slabika zakládá a definuje ostatní a je samostatná, funguje zároveň jako slovo. Sinovietnamskou slabiku B, která je nesamostatná, aktivní a není ojedinělá, nevázaná na konkrétní kombinaci. Slabiku C, nesamostatnou, ojedinělou, ale nereduplikovanou. Pokud stojí na počátku, pak jde o transfonickou slabiku (slabiku fonetické transkripce, slabiku cizího původu), pokud stojí na konci, pak jde v drtivé většině o slabiku přejatou z jazyků jihovýchodní Asie, ve slově ale chápanou ale jako čistě vietnamskou slabiku. A konečně slabiku D, nesamostatnou, ojedinělou a reduplikovanou.

II. Slabiky přejaté z čínštiny

2.1 Počet a členění slabik přejatých z čínštiny

Kolik čínských znaků zhruba proniklo do vietnamštiny. Jinak řečeno kolik je slabik přejatých z Čínštiny? Doposud se neobjevila žádná práce, která by osahovala přesné číslo. Jisté však je, že toto číslo musí být zákonitě daleko nižší, než je celkový počet čínských znaků. Počet čínských znaků v Ošaninově Čínsko-ruském slovníku z roku 1955 je 9.076, počet slov se pohybuje kolem 70.000. Čínsko-vietnamský slovník známého autora Đào Duy Anh, který vyšel roku 1933 obsahuje 5.000 znaků, resp. asi 40.000 slov, je však patrné, že s všestranným společenským rozvojem a s tím spojeným vytvářením nových vědeckých

termínů, pro jejichž tvorbu se velmi často používají slova přejatá z čínštiny¹³, se počet těchto slov velmi zvýšil. Podle nejnovějších odhadů překračuje tento počet 70 tisíc slov, přičemž slabik, respektive znaků je asi 5.000. Tento poměr je zaviněn tím, že nevznikají nové znaky, nové **slabiky přejaté z čínštiny**, ale při vytváření vietnamských vědeckých neologismů se pracuje s jejich kombinacemi (vytváření dvojslabičných slov). Je pochopitelné se toto číslo se bude zvyšovat přímo úměrně vědeckému pokroku.

Z celkového počtu 5.000 veškerých slabik přejatých z čínštiny je asi 1.200 slabik A, tedy čistě vietnamských. 500 **slabik obojetných** existuje ve dvou projevech A i B. Tyto slabiky jsou velmi komplikované a jejich potence vytvářet nová slova je neobyčejně velká. Zbývá tedy přibližně 3.300 sinovietnamských slabik B.

Ačkoli celkový počet všech slabik přejatých z čínštiny je 5.000, reálně je člověk schopen si osvojit přibližně 3.500 těchto slov. Tato suma již stačí ke čtení knih psaných čínskými znaky, protože frekvence výskytu méně obvyklých slov je velmi nízká. Pro překlad je tedy možno použít slovníku. Z daného počtu 3.500 běžně užívaných slabik přejatých z čínštiny Vietnamci bez problémů a bez učení rozumí slabikám A. Zbývajícím 500 obojetným slabikám, alespoň v projevu A, rozumí také. Jestliže někdo neví, že lực B znamená sílu (síla), pak znají toto slovo podle podobného významu z fyziky, kde lực A znamená sílu jako fyzikální veličinu. Některá další slova jsou navzdory tomu, že fungují jen jako slabiky B, všeobecně známa, např. quốc (v. nước, země, stát), gia (v. nhà, dům), thủy (v. nước, voda), lão (v. già starý) atd.... Z celkového počtu 5.000 veškerých slabik přejatých z čínštiny, znají tedy Vietnamci při průměrném vzdělání zhruba polovinu těchto slabik.

Ze všech slabik přejatých z čínštiny jsou přibližně tři čtvrtiny slabiky B. Proč je tomu tak a proč se většina slabik přejatých z čínštiny nestala slabikami A? V 8. století, kdy se začala objevovat sinovietnamská slova, měl samozřejmě tehdejší jazyk Việt-Mường vlastní velmi rozmanitou slovní zásobu. Přejatá čínká slabika, která chtěla zaujmout pozici A ve vietnamštině musela především vyjadřovat nějakou novou myšlenku, nebo skutečnost, která díky absenci daného slova ve vietnamštině nebyla vyjádřitelná. být v první řadě schopen pracovat ve funkci, kterou úřad ještě nemá, ale naléhavě ji potřebuje.

2.2 Význam sinovietnamských slabik

Co se děje v mozku Vietnamců ve chvíli když zaslechnou slabiku B jako je např. thảo a v čem se tento vjem liší od toho, který zanechá slabika A se stejným významem (cỏ)? Tak tedy: Když se malé vietnamské dítě se zeptá svého otce: Tatínku, co je thảo? Tatínek nezaváhá a okamžitě vysvětlí význam B pomocí A: thảo B je cỏ A. Žádný vietnamec nebude nikdy vysvětlovat A pomocí B a rovněž ani B pomocí B. (např. đũa B je thỏ B). Jestliže je dítě ještě příliš malé a nerozumí ani tomu, vyvede otec dítě na zahradu a ukáže mu: Tohle je tráva, vidíš ji? Pochopitelně – tráva jako objektivní realita leží mimo jazyk a její fonetické zpodobnění tedy cỏ, nazveme v souladu s evropskou jazykovědou **referentem** (v. *quy chiếu*). Referent je daný jazykový znak, který se v promluvě jedinečně vztahuje k nějakému konkrétnímu nebo abstraktnímu objektu (v našem případě trávě – jako biologické entitě). Z toho je patrné, že úlohu referenta mohou ve vietnamštině hrát pouze slabiky A. A nejen obyčejní lidé jsou toho příkladem. Dokonce i kniha *Tam thiên tự*¹⁴ postupuje sřejně. Všechny sinovietnamské slabiky jsou tu vysvětleny pomocí A: Thiên B → trời A (nebe), đũa B →

¹³ Dříve se slov čínského původu používalo téměř výhradně, dnes pochopitelně konkuruje angličtina.

¹⁴ Tam thiên tự (Tři tisíce slov) – jedna z knih podle které se v minulosti učili Vietnamci čínské znaky

đất A (země), vũ B → mưa A (déšť), phong B → gió A (vítr), nhật B → ngày A (den),
đạ B → đêm A (noc).

Jetliže tedy Vietnamci slyší slovo CỎ, tak automaticky a za všech okolností přiřadí správný význam A. Tak je tomu u všech slovních druhů. U evropských jazyků je situace trochu odlišná, protože zde existují gramatické kategorie jako skloňování a časování, číslo, rod, způsob, čas atd... a protože význam je nejlépe patrný v daném základním tvaru (např. první osoba singuláru) může za jistých okolností dojít ke zmatení. Např. slovo vácce (1. válec genitiv singuláru, nominativ a akuzativ plurálu; 2. válka dativ a lokál singuláru), nebo slovo míry (1. mír nominativ, akuzativ a instrumentál plurálu; 2. míra genitiv singuláru, nominativ a akuzativ plurálu; 3. Míra - domácké jméno Miroslava – genitiv singuláru, akuzativ a instrumentál plurálu)

Lidé, kteří znají čínské znaky, znají i významy slabik B. Vietnamci, kteří je neznají se budou matně orientovat podle těch dvojslabičných slov, která znají (thảo mộc, thảo nguyên, phương thảo...)

Lze uzavřít, že thảo je pojem a CỎ zpodobnění pojmu, tedy referent, odrážející význam a smysl pojmu. Přičemž není na B nijak závislé.

Význam slova B má povahu učeneckou¹⁵ a je nejasný, ale význam slova A je zřejmý a patrný. Učeneckou povahu si představíme, když si slova složená ze sinovietnamských slabik představíme jako slova řeckého, nebo latinského původu v češtině: âm hưởng (eufonie, čili libozvučnost, doslova âm = zvuk + hưởng = libý), âm vị (foném, doslova âm = zvuk + vị = nejmenší jednotka), phi mã (pegas, doslova phi = létat, mã = kůň). Nejasně se nám B projevuje, protože nefunguje jako referent. Když srovnáme thảo mộc (1.vegetace, 2.léčivé byliny) thảo lư (chatrč, doškový domek) dá se ostužit, že slovo thảo nese v obou případech stejný, nebo podobný význam, který nějak souvisí s trávou. Ale když porovnáme thảo mộc (1.vegetace, 2.léčivé byliny) a bản thảo (rukopis), tak je jasné, že obě thảo spolu nijak nesouvisí. Tedy bez znalosti čínských znaků nemohou vietnamci vytvářet, používat a aktivně skládat dvojslabičná slova obsahující slabiku B. Jsou tedy odkázáni na konvenci, tedy sinovietnamské slabiky používají jen v zaběhlých kombinacích.

2.3 Staré sinismy

Počátkem 8.stol. již vietmuongština obsahovala některá slova přejatá z čínštiny, která se do tohoto jazyka dostala ještě před nástupem dyn.Tchang (staré sinismy) a která se stala slabikami A. Výzkumy, které rekonstruovaly hlásky z doby dynastie Chan (v.Hán) prokázaly jako paleosinismy následující slabiky, které, pokud se dnes ještě užívají, jsou považovány za čistě vietnamské (v závorkách jsou dnešní sinovietnamské varianty, resp.varianty vietnamských slabik čínského původu):

Substantiva: buồng (phòng, místnost, pokoj), buồm (phà, plachta), mùa (vụ, období, sezóna, sklizeň), bia (bi, stéla), nôm (nam, jih) hộp (hạp, truhla, krabice), đời (đại, čas, generace, svět), chúa (chủ, pán, vládce, vlastník), lừ (lư, osel), cờ (kỳ, vlajka, prapor), thơ (thi, poezie)...

Slovesa: buồng (phóng, nechat, uvolnit, spustit), buộc (phọc, přivázat), mùa (vũ, tancovat), nộp (nạp, podvolit se, platit), khoe (khoa, chlubit se), chua (chú, zaznamenat,

¹⁵ viz. Gramatika Mariky

anotovat), chua (trừ, obsahovat, držet (v)), dỗi (đi, opustit, hnout se), mong (vọng, těšit se, přát si), cỏi (giai, sléci se), tiếc (tích, litovat)...

Adjektiva: muộn (vãn, pozdní), vuông (phương, čtverec)...

Tato slovní zásoba se netýká prapůvodního, pravěkého či primitivního života, jako např. slova přejatá z khmerštiny nebo z jiných jazyků jihovýchodní Asie (viz. dále). Mám na mysli slova označující části těla, práci s ohněm atd.

2.4 Kritéria možnosti transformace slabiky cizího původu v slabiku A

I přesto, že dále popsaná kritéria platí pro všechny slabiky cizího původu s ambicí vstoupit na pole vietnamštiny jako čisté vietnamismy (slabiky A), budu se dále soustředit slabiky přejaté z čínštiny, a to jakým způsobem se staly a stávají vietnamskými slabikami čínského původu, přičemž ostatní cizí slova budou sloužit spíše jako pomocné příklady.

2.4.1 Tři podmínky transformace

Před popisem transformace slabiky přejaté z čínštiny v slabiku A je nutné si uvědomit, že každá z 1.200 slabik A (čínského původu) se touto slabikou stala jednotlivě. Stručně řečeno: Každá jednotlivá slabika vchází do „čisté vietnamštiny“ samostatně. Každá taková slabika musí splnit tři základní podmínky: 1) musí vyhovovat, nebo být pozměněna tak aby vyhovovala, fonetickým pravidlům vietnamštiny, 2) nesmí být homonymní s doposud používanou slabikou v dané oblasti a 3) nesmí být synonymem již existující čisté vietnamské slabice.

2.4.1.1 Fonetická realizace podle vietnamštiny

Fonetická stránka každé slabiky musí být upravena a adaptována podle fonetiky vietnamštiny. V případě čínských slov je toto kritérium v podstatě zbytečné uvádět. Každé čínské slovo je lehce a podle zaběhlých pravidel foneticky transformováno do vietnamštiny, takže již nemusí být „znásilněno“ fonetickými dispozicemi vietnamštiny, jako například slova evropského původu, která se stala slabikou A: xăng (essence-benzín), lít (litre-litr), mét (mètre-metr)...

2.4.1.2 Nesynonimita s dosavadním čisté vietnamským slovem

Další podmínkou, kterou musí slabika ucházející se o to aby se stala čisté vietnamskou splnit je **nesynonimita s dosavadními běžně užívanými čisté vietnamskými slabikami.** Protože se případný synonymický střet může odehrát jen na poli daného slovního druhu, budu se jednotlivými slovními druhy zabývat zvlášť.

2.4.1.2.1 Substantiva

Vědci, kteří zkoumají historii a původ jazyka skrze výzkum běžně užívaných slov se většinou opírají právě o substantiva. Je otázkou do jaké míry je tato metoda spolehlivá. Právě v souvislosti s jazyky jihovýchodní Asie se zdá, že ne. Substantivum označuje věc, předmět, objekt. Pokud se objeví nový objekt, který je schopen hrát úlohu toho starého, stává, že nové slovo, které pochází z cizího jazyka se zažije a postupně nahradí slovo staré (viz. nahrazení). Jestliže se v zájmu nalezení původu slova je třeba opřít o nějaký okruh slov, mělo by pochopitelně jít o ta slova, která těžko podléhají změnám. Zdá se, že v jazycích jihovýchodní Asie jsou to slovesa a zvláště přídavná jména. Ale zpět k substantivům.

Pokud nějaký předmět neexistuje, je jasné, že neexistuje ani jeho název. Pak není obtížné předejít synonymickému střetu, protože neexistuje slovo, se kterým by se slovo nově přichozí střetlo. Nejde tedy o překonání synonymického střetu, ale o zaplnění prázdného prostoru (viz. vnik). Například khmerština je také austroasijský jazyk, tedy pochází z jihovýchodní Asie. Většina podstatných jmen v khmerštině má však původ v pali a v sankrtu, protože silná indická kultura přinesla do khmérštiny mnoho termínů. Ve Vietnamu čínský vliv zdaleka nedosáhl takového vlivu, ale slovní zásoba přejatá z Čínštiny je také obrovská.

Jiná a nesrovnatelně obtížnější je situace, kdy cizí substantiva chtějí synonymický střet vyhrát a sesadit substantiva původní (nahrazení). I zde je ovšem možné uvést příklady původních vietnamských slov, které byly nahrazeny slovy přejatými z čínštiny, nebo z jiných jazyků. Například původní vietnamské slovo *đôi* (miska) bylo nahrazeno čínským *bát* (miska), pak se objevilo slovo *chén* (nejasného původu – mohlo vzniknout z paleosinické slabiky *trăn*, stejně tak z khmerské slabiky *can*), které se používá ve významu „miska“ na jihu Vietnamu (což by ukazovalo spíše na khmerský původ, na severu Vietnamu má slovo *chén* význam „pohár“, nebo „číše“). Posléze se začly hojně používat velké misky-mísy, kterým se začalo říkat *tô*, protože dříve se na ně maloval obraz pevnosti *Cô Tô* (slovo *cô* pak postupně odpadlo). Následovalo přejmutí francouzského slova *tasse*, ve vietnamštině *tách*. Stejně tak slovo *đầu* (hlava) definitivně nahradilo slovo *trôc* (původně: hlava, dnes ve významu: vrchol), slovo *hồ* (tygr) nahradilo slovo *khái* (tygr, téměř se neužívá), slovo *quả* (koule, klasifikátor pro kulaté předměty) nahradilo *trái* (totéž, používá se na jihu vietnamu), *hoa* (květina) nahradilo *bông* (původně: květina, dnes ve významu: květ), *thuyền* (loď) nahradilo *đò* (dnes: člun). Přesně tak byla některá podstatná jména austroasijského původu nahrazena slovy přejatými z čínštiny, ačkoli zejména v odlehlých oblastech nebo na jihu Vietnamu se těmto dodnes nepodařilo stará slova úplně vytěsnit. Shrňme: Ze všech slovních druhů mají právě substantiva největší schopnost nahrazovat původní slovní zásobu. Z toho také vyplývá, proč drtivá většina slabik přejatých z čínštiny, které se staly slabikou A jsou podstatná jména.

2.4.1.2.2 Slovesa

Z faktu, že cizí slovesa a adjektiva mají velmi omezenou možnost stát se slabikami čistě vietnamské slovní zásoby je zřejmé proč existuje tak málo sloves - slabik přejatých z čínštiny, které se staly slabikou A.

Výše je uveden abecedně uspořádaný seznam sloves - slabik A, které jsou přejaté z Čínštiny: **ăn** (skrýt se), **bái** (poklonit se), **ban** (poskytnout, nadělit), **cáp** (dodat, poskytnout), **cầu** (žádat), **cứu** (zachránit), **chiếu** (svítit), **học** (učit se), **lạm** (zneužít), **xung** (oslovovat se)...

Těchto vietnamských slabik – sloves čínského původu je dohromady 162 a většina těchto slov není běžnou populací hojně užívána. Dnes, stejně jako v minulosti se jejich užívání týká především úzké vrstvy vzdělanců.

Abychom viděli proč téměř všechna základní slovesa-slabiky přejaté z čínštiny - vztahující se k elementární fyzické činnosti, nebo původnímu primitivnímu způsobu života musí být vždy B a ne A, podívejme se na jedno srovnání se slovesy khmerského původu. To nám pomůže okamžitě pochopit proč a jak si přes čtyři tisíce let tato slovesa drží svůj význam a odsunují konkurenty - slabiky přejaté z čínštiny jen do pozice B. Khmerština odolávala obrovskému vlivu pali a sankrtu daleko déle, než vietnamština čínštině. Dokonce tak, že mnoho původních khmerských substantiv se v khmérštině vytratila a byla nahrazena konkurenty cizího původu. Většina původních sloves se však zachovala. Rovněž ve vietnamštině slovesa odolala daleko lépe, než substantiva.

(1) Slovesa vztahující se k používání ohně: **đốt** (zapálit, založit oheň), **cháy** (chytout, hořet), **xào** (orestovat), **rán** (smažit), **rang** (osmahnout rýži), **luộc** (vařit), **nuóng** (péci)...

(2) Slovesa orálních činností: **liêm** (lízat), **mếu** (natahovat, před pláčem), **bú** (cucat), **món** (krmit se, o ptáčeti v hnízdě), **gặm** (žvýkat, o kráve), **há** (otevřít pusu), **huýt** (pískat), **gọi** (volat), **trả lời** (odpovědět), **ngáp** (zívat), **cần** (kousat) ... Všechna tato slova pochází z khmerštiny, resp. z austroasijského prajazyka, a zachovala se dodnes.

Seznam by mohl být dlouhý, ale jen uvedení těchto dvou příkladů je snad dostačující k důkazu, který není třeba dokazovat. Totiž, že vietnamština je původu austroasijského a náleží k jazykům jihovýchodní Asie. O to nám ale nejde. Fakt, že ze všech sloves – slabik čínského původu se do „čisté vietnamštiny“ dostalo jen 162 slov je stěžejní pro tvrzení, že původní slovesa velmi zatvrzele odolávají čínskému tlaku. A to i přes tisíc let trvající vliv prestižní čínské kultury, která měla a má neoddiskutovatelnou autoritu. Všechna ostatní slovesa se musela spokojit s pozicí B.

2.4.1.2.3 Adjektiva

Adjektiva cizího původu, která se chtějí stát slabikami A to v tomto smyslu mají ještě složitější. Důvod je stejný jakou sloves, původní adjektiva prostě odolávají slovům cizího původu velmi houževnatě. Ve vietnamštině bychom našli pár adjektiv francouzského původu označujících barvy: **lơ** (bleu, modrá), **ghì** (gris, šedá), **be** (beige, béžová). Podle lingvisty Phan Ngọc je počet adjektiv přejatých z čínštiny 62¹⁶, přičemž některé z nich vychází nebo je spojena buďto s buddhismem a konfucianismem: **thiện** (dobrý), **ác** (zlý), **hiếu** (věrný), **thuận** (souhlasný), **thanh** (libý), **thành** (čestný), **tà** (křivý, zvrácený), **trình** (neposkrvněný), **thảo** (zbožný), **nhân** (humánní), **liêm** (čistý), **chính** (opravdový), **trực** (pravý), **nhàn** (nečinný), **linh** (duch s nadpřirozenou silou), **trung** (věrný, loajální), nebo s politikým nebo vojenským myšlením: **công** (spravedlivý), **lương** (svědomitý), **nghiêm** (vážný), **tài** (nadaný), **thịnh** (prosperující), **yên** (bezpečný). Uvádím ještě některá ostatní čínská adjektiva, která se ve vietnamštině stala slabikami A: **cổ** (starý), **hung** (zákeřný), **kiệt**

¹⁶ viz. Mẹo giải nghĩa từ Hán Việt, str. 37

(vyčerpaný), nhã (krásný), tiệ̃n (výhodný), thự̃c (pravý) atd. Ostatní adjektiva se musela spokojit s pozicí B.

Některá adjektiva a slovesa se dále stala se slabikami A díky přenesení významu (viz dále → 2.5.2 Proklouznutí), ale ve významu původním existují pouze jako B. Důvod je prostý, tato slova prostě neprorazila bariéru původních synonymních slov jihovýchodoasijského původu.

2.4.1.3 Nehomonymita

Po úspěšném překonání problémů se synonymitou čeká každou slabiku předejít homonymnímu střetu. Příchozí slabika jednoduše nesmí být homonymní s již užívanou slabikou, která se běžně objevuje a je součástí slovní zásoby v dané jazykové oblasti.

To je obecný fenomén pro všechny jazyky. Například mezi slovy pro části tělesného ústrojí existuje slovo A cồ (krk). Sinovietnamské cồ s významem (stehno) pak zákonitě musí zůstat B protože pokud by nám někdo řekl „Cắt cồ đi!“ (Uřízni cồ), tak bychom nevěděli, co uříznout. Stejně ta slovo trúc A (sklánět se, padat) a sinovietnamské trúc je stavět jako například ve slově kiệ̃n trúc, takže trúc (sklánět se, padat) musí zůstat B. Jako A existuje slovo thủ (hlava zabitého zvířete), takže sinovietnamské thủ (ruka) se nikdy nemůže stát A, protože by došlo k homonymickému střetu.

Ale jestliže otevřeme vietnamský slovník, okamžitě nás zarazí častý výskyt jednoho fenoménu, tím je, že mnoho podstatných jmen je homonymních se slovesy. (ruồ̃i đậ̃u mậ̃m xồ̃i, mậ̃m xồ̃i đậ̃u-moucha *sedí* na porci lepkavé rýže, lepkavá rýže z *bobů*) Proč je tomu tak? Protože substantiva nesou naprosto odlišné významy a navíc v jiném jazykovém okruhu, než slovesa, takže nemůže dojít k záměně. A také nové substantivum, které je homonymní s již existujícím, musí se týkat naprosto odlišného okruhu, odlišné oblasti. To je přirozená obrana vietnamštiny proti zmatečné homonymizaci se slovy přicházejícími ze světa, resp. Z čínštiny, obrana, která přirozenou cestou nikdy nedovolí vznik jakéhokoliv chaosu.

Příklad: slovo thiệ̃n (nebe) je slabikou B a slovo tùng (druh borovice) .

thiệ̃n musí být B jelikož po více než tisíc let aby se zábránilo synonymickému střetu se slovem trờ̃i, které bylo součástí vietnamské slovní zásoby.

Naproti tomu slovo tùng se stalo slovem A, protože v té době neexistovalo ve vietnamštině slovo, které by označovalo tento strom, tj. nemohlo dojít synonymickému střetu. Zároveň nebyl možný ani homonymický střet, protože rovněž neexistovalo žádné jiné slovo tùng v oblasti botaniky.

2.5 Způsoby transformace ve slabiku A

2.5.1 Vnik a nahrazení

Nahrazením a vnikem rozumíme to, že dané příchozí cizí slovo postupně téměř nebo úplně vytlačí a nahradí slovo původní (**nahrazení**), nebo zaplní vakuum neexistujícího původního slova (**vník**). Jde o způsob transformace, který se týká téměř výhradně substantiv, protože ta jsou proti tlaku nových cizích substantiv nejméně imunní.

S každou novou věcí se totiž objevuje i její název, který je většinou cizího původu. Vietnamština tak během staletí přejala například relativně velkou buddhistickou slovní zásobu z čínštiny. Pro Čechy stejně jako pro ostatní národy to není v době globalizace neznámý problém. Podrobně jsem způsob vniku, resp. nahrazení popsal již v kapitole 2.4.1.2.1 Substantiva. Pokud jde o slovesa a především adjektiva, viděli jsme, že nahrazení je téměř nemožné. Jestliže totiž některé slovo popisuje nějakou zaběhlou činnost, nebo generacemi zažitý duševní stav, velice těžko pak opouští scénu daného jazyka. Historicky nedávný proces přejímání slov z evropských jazyků tu může být příkladem. Ve vietnamštině je počet slov přejatých z francouzštiny, angličtiny, nebo z ruštiny relativně vysoký a pochopitelně bude stoupat. Ale cizojazyčná slovesa a hlavně přídavná jména, která mají původ v těchto jazycích a chtějí transformovat do vietnamštiny jako A musí zvolit jiný způsob, protože nejsou schopny původní slovní zásobu nahradit. Ta totiž houževnatě odolává.

2.5.2 Proklouznutí

Jestliže již existuje slabika A, která má tak silnou pozici, že nedovolí příchozí slabice B jí nahradit, existuje zde pro slabiku B ještě jedna možnost vstupu do vietnamských slabik čínského původu. Tou je posunutí významu. Příklad: *Thâm B* má význam hluboký. Toto slovo nepřekonallo bariéru (slovo *sâu*-hluboký), která mu stojí v cestě mezi vietnamské slabiky čínského původu. Ale pokud chtějí vietnamci vyjádřit slovy vlastnost člověka, který se tváří jako dobrák, ale ve skutečnosti je zlosyn s nekalými úmysly, nabízí se jim dvě sinovietnaská slova: *thâm hiêm* (prohnaný), *thâm độc* (podlý). Pro zjednodušení stačilo osvobodit *thâm* od druhé slabiky a rázem se slovo *thâm* (vykutálený, lišácký, všemi mastmi mazaný, prohnaný, úskočný, podlý) stalo čistě vietnamským, stalo se slabikou A, s významem odlišným od projevu B. Takovým slovům říkáme *slova obojetná* (viz kapitola 2.1 Počet a členění slabik přejatých z čínštiny), jelikož existují v obou projevech, A i B. Význam slabik *đĩa* a *thỏ* již ve vietnamštině okupuje slabika *đát*. Jelikož ale není jednoslabičné slovo pro „zemi, kde žijeme“ (v. *đát ở*, resp. sinovietnamské slovo. *thỏ cư*), má dnes samostatně stojící slabika *thỏ* tento význam. A slabika *đĩa* v projevu A má význam zeměpis (častěji však *đĩa lý*). Příklad za slovesa: *khinh B* znamená lehký, *trọng B* těžký. Obě slabiky nemohou být slabikami A aniž by si zachovaly stejný význam. Přece je však mezi čistě vietnamskými slabikami najdeme. *Khinh A* má význam podceňovat, opovrhovat a *trọng A* naopak vážit si, obdivovat.

2.5.3 Vytváření vědeckých termínů

Poslední způsob transformace slabiky B v A je vytváření odborných termínů. Jde o transformaci umělou, jejímž základem je „osvobození“ slabiky B. Na druhou stranu je pravda, že je to velmi vhodný způsob, který citlivě odpovídá jazykovému vnímání Vietnamců. Příkladem může být slovo *lực* uvedené v kapitole (2.1 Počet a členění slabik přejatých z čínštiny). V matematice se například používají následující termíny *tích* (součin), *hàm* (funkce)... Fyzika hovoří o fyzikálních veličinách *trường* (délka), *công* (práce), *nhật* (teplo). Tento způsob transformace se bude jistě uplatňovat i nadále, protože umožňuje vytvářet logické struktury termínů, které jsou vietnamcům blízké a srozumitelné.

Výsledkem transformace slabik B v A je velká, rozmanitá a zároveň srozumitelná slovní zásoba vietnamštiny, která je schopna velmi citlivých rozlišení a bez nutnosti vytváření nových slabik.

2.6 Změna významu při transformaci B v A

Při transformaci v A se mění původní význam sinovietnamské slabiky a to podle následujících pravidel:

2.6.1 Substantiva

Jestliže jde o substantivum, pak při srovnání se slabikou B, je význam slabiky A konkrétnější, partikulárnější:

Trà B je čaj (v.chè) → trà A je čaj lepší kvality
thủ B je hlava (v.đầu) → thủ A je hlava zabitého zvířete
mã B je kuň (v.ngựa) → mã A je kuň v šachové hře
mộc B je strom (v.cây) → mộc A je dřevěná věc.

2.6.2 Adjektiva

V případě adjektiv se mění slabika B, která původně popisovala materiální stav, v slabiku A s významem abstraktním, popřípadě duchovním:

Nguy B má význam nesprávný (v.bất chính) → nguy A znamená prolhaný
hắc B je černý (v.đen) → hắc A je přetěžký, nebo těžko snesitelný
bạc B je tenký (v. mỏng) → bạc A je nevděčný
minh B je jasný (v.sáng) → minh A je osvětlený

2.6.3 Slovesa

Použije se o slovesa, je při transformaci patrná konkretizace i abstraktnost a to v závislosti na jednotlivých slabikách:

Phi B znamená letět (v.bay) → phi A znamená cval koně
tẩu B je běžet (v.chạy) → tẩu A je zdrhnout z místa činu
đãi B je chovat se vůči (v.đối xử) → đãi A je hostit
tống B je doprovodit (v.tiến đưa) → tống A zahnat

Shrnutí: Vietnamština má bezpočet slov různého původu, ale pokud se nějaké slovo se již stane součástí čistě vietnamské slovní zásoby, je vietnamské. Přestože je to slovo přejaté, je nuceno se chovat podle pravidel vietnamštiny. Slabiky přejaté z čínštiny v souladu s těmito pravidly dělí na slabiky A a B (ačkoli v čínštině mohou stát všechny samostatně) a způsobem, který jsem popsal výše mění i jejich význam.

Vietnamština má vnitřní jazykové zákony, které nutí všechny složky aby se chovaly v jejich mezích a podle nich. Slabiky čínského původu mají fonetickou podobu čistě vietnamských slov, stupeň homonymity a mnohoznačnosti je v čínštině vysoký ale ve vietnamštině klesá, protože vietnamština, jako jazyk „lidovější“ se tak brání proti nesrozumitelnosti. Všechny slabiky B, C i D mohou být vysvětleny pomocí A, takže nikdy nedojde k nepochopení významu. Stejně tak i fenomén synonymity je v čínštině flagrantní. Například lze nalézt 20 znaků s významem hora, pro měsíc existuje znaků 15.

V sinovietnamské slovní zásobě nejdeme například jen pro smrt nejméně čtyři výrazy: vong, tũ, hoãng, môt...

III. Co je sinovietnamské slovo

Přes definici, vysvětlení významů a jejich posunů v sinovietnamské slabice se dostáváme k sinovietnamskému slovu. Zkraje podotýkám, že definovat sinovietnamské slovo bude velmi obtížné, protože se skládá přinejmenším ze **dvou slabik**. Jako dvojslabičné tedy má jistou formu, strukturu a je nějak vnímáno. Budeme zkoumat různé možné kombinace slabik ve dvojslabičném slově. Dále nás bude zajímat pořadí slabik, protože to má pro vnímání vietnamsců velmi určující úlohu. Jestliže slabika subjekt (kterou si pracovně můžeme představit jako podstatné jméno) stojí před slabikou popisujícím subjekt (kterou si naopak představíme jako přídavné jméno, pořípadě jako přívlastek) jde o **spádné pořadí**. Například ve slově **đạo đức** (morálka, dosl. cesta morálky) je slovo chápáno jako čistě vietnamské a naopak třeba slovo **hiếu tâm** (uctivost poslušnost k rodičům, dosl. uctivé srdce) chápáno jako sinovietnamské, protože slabika **hiếu**, která zde popisuje subjekt **tâm** stojí před ním, čemuž budeme říkat obrácené pořadí.

3.1 Kombinace AA

Kombinace AA jakoby napovídá, že se už z podstaty věci nemůže jednat o sinovietnamské slovo. Obzvláště pokud tvrdíme že slabika A je čistě vietnamská. Jak už jsem napsal, z formalistické definice vyplývá, že sinovietnamská slabika nestojí v protikladu k čistě vietnamské (viz. 1.2 Co je z formalistického hlediska čistě vietnamská slabika? + viz. graf). Slabika A, byť je nahlížena jako slabika čistě vietnamská, byť může být **slabikou přejatou z čínštiny**. Tyto slabiky nazýváme **vietnamské slabiky čínského původu**. Sinovietnamské slovo tedy mohou tvořit dvě čistě vietnamské slabiky, za podmínky, že obě dvě jsou **slabikami přejatými z čínštiny** (což je přesně v intencích historického hlediska).

3.1.1 Spádné pořadí AA

Jestliže máme slovo se strukturou AA (kde jsou obě A vietnamskými slabikami čínského původu), slabikosledem podle vietnamského, tedy spádného pořádku, považují Vietnamci toto slovo za **čistě vietnamské**. A to i přesto, že jsme obě slabiky ve slově schopni zapsat čínskými znaky, tzn., že jde o slabiky přejaté z čínštiny (za šipkou v závorkách je doslovný překlad slabik přejatých z čínštiny: **Chúc thọ** (přání vysokého věku → přát-vysoký věk) **cầu kinh** (vyprošovat si → žádat-ohnout se), **học tập** (učit se → učit se-cvičit), **đạo đức** (morálka → cesta-morálka), **tiêu phí** (ztrácet, tratit → spotřebovat-plýtvat), **thắng trận** (vítězná bitva → vítězství-bitva), **thoát nạn** (spasit se před → uniknout nebezpečí), **thù oán** (nasupený → nenávidět-zazlívat), **ung thuận** (přistoupit na něco → svolit-souhlasný), **phạm tội** (zhřešit → spáchat-hřích), **chiếm đoạt** (usurpovat → zabrat-dobýt) **lập công** (udělat něco záslužného → postavit-práce) **tiếp nhận** (pojmout, osvojit si → spojit-vědět) **trung thực** (věrný příteli → věrný-opravdový), **hung bạo** (ukrutný → zlověstný-krutý), **nhân đức** (lidská cnost → humanita-morálka), **tiện lợi** (výhoda → výhoda-výhoda), **độc ác** (zákeřný → jed-zlo)

3.1.2 Obrácené pořadí AA

Slovo složené ze slabik A čínského původu, ve struktuře AA s **obráceným slabikosledem** cítí vietnamci jako **sinovietnamské**, ale protože se konvencí a častým užíváním vietnamizovalo, nemění se jeho pořadí. Příkladem může být slovo **dân tình** (cítění lidu → lid-cít). Vietnamci ho považují za **sinovietnamské** protože má obrácené pořadí, ale díky konvenci rozumí jeho významu každý a bez zaváhání. Stejně je to se slovy **dân ý** (názor lidu, vůle lidu → lid-idea), nebo **sử học** (historie jako věda → historie, učit se). Jinými slovy: ačkoli tedy slova jako **dân, ý, sử, học** jsou čistě vietnamské slabiky A, jejich uvedené kombinace jsou vždy vnímány jako sinovietnamské, tedy jako **slova sinovietnamská**. Jak jsem naznačil je jisté, že tento vjem je opět zapříčiněn obrácenou kombinací slabik, postavením jednotlivých slabik ve slově, tedy formou dvojslabičného slova.

Pouze kombinace slabik přejatých z čínštiny mohou mít obrácené pořadí a pokud obyčejný vietnamec takovému slovu rozumí jen mlhavě, stačí mu přehodit si pořadí slabik a význam vyplyne automaticky. **cao điểm** (vrchol, kritický bod → vysoký-bod) → **điểm cao**¹⁷, **dân ý** (názor lidu, vůle lidu, funguje jako jedno slovo-substantivum) → **ý dân** (názor lidu, vůle lidu, dvě slova: lidový názor), **văn quan** (civilní úředník → civilní-mandarín)¹⁸ **ngu ý** (hloupost → hloupá-myšlenka). Jak vidno, obrácená struktura AA tvoří podstatné jméno, ale jen slova utvořená ze slabik přejatých z čínštiny mají tuto povahu: **cao điểm** (vrchol, kritický bod → vysoký-bod), **hiếu tâm** (uctivost, poslušnost k rodičům → uctivé-srdce) **tà thuật** (voodoo, čáry máry → křivý-umění, metoda), **cổ sử** (stará historie) **dân quyền** (moc lidu →

¹⁷ Zde může být přehození matoucí, protože vlastně vytváří ze slova, substantiva **cao điểm** dvě slova: **điểm** (bod) a **cao** (vysoký) a toto sousloví má ve vietnamštině odlišný význam: **điểm cao** (dobré známky, tedy dosl. Vysoké body. Zajímavý je příklad, který je dokladem potenciálního nebezpečí, vyplývajícího z otrockého překladu: slovo ve slabikové struktuře BA **yếu điểm** (klíčový bod) vypadá po přehození následovně: **điểm yếu** (slabina). Slabika **yếu**, která má jako slabika B význam *esenciální, důležitý* (např. **chủ yếu**), má v běžné promluvě jako slabika A význam *slabý*.

¹⁸ Jedna ze dvou složek mandarínů ve feudální správě, druhá složka mandarínů byla nazývána **võ quan** (vojenský úředník)

lid-moc), quân sự (vojenství → armáda-věc, záležitost) chủ quyền (svrchovanost → vlastník-moc) dân sự (civilní záležitosti → lid-věc).

Slova v kombinaci AA s obráceným slabikosledem nejsou vnímána jako sinovietnamská navzdory povaze slabik samotných, ale díky kombinaci formě, která pro jejich recepci hraje klíčovou úlohu a má také vlastní, odlišný obsah. Jen z kombinace slabik AA, kde obě A jsou vietnamské slabiky čínského původu lze vytvořit přibližně 10.000 slov.

3.2 Kombinace AB

3.2.1 Spádné pořadí AB

Slovo, které má strukturu AB se spádným slabikosledem vnímají Vietnamci jako **čistě vietnamské**:

Důvod je prostý lidé tuto kombinaci vnímají podobně jako slovo se strukturou AC (viz.3.2.1). První slabice rozumí bez výhrad, druhá je spíše „zažitou a upřesňující příponou“, než slabikou B. Pro vietnamce je kombinace AC čistý vietnamismus (sắc lêm, mông tanh, măt nạ)¹⁹, ačkoli druhá slabika je ojedinelou slabikou C. Naprosto stejně jsou chápána i následující slova se strukturou AB: oan nghiê (křivda → být nespravedlivě považován, nebo odsouzen-příkrý), khỏ sở (ubohý→ hořký, ubohý-bolest literárně), thời đại (věk, era → čas-generace, život, čas), thời thế (okolnost → čas-pozice), biêt ly (separace rozdělení navždy → rozdělit-separovat), phát hoả (vypálit → rána, výstřel-ohně), tưởng tượng (představa → myslet-vzhled), khinh bỉ (opovrhovat→ lehký-mrzký), hưởng lạc (hedonistiký → vstoupit, potěšit se-veselý), cao minh (jasnozřivý → vysoký, exaltovaný-jasný), đốì nội (vnitřní, o politice→ vůči-uvnitř), đốì ngoại (zahraniční, o politice→ vůči-vně), dân chúng (lid, veřejnost → skupina, lidé-lid), tài năng (talent → talent-schopnost), toàn bộ (celý → kompletní-část), tuyệt diệu (skvostný → extrémní, skvělý-nádherný). Je ale nasnadě říci, že i přes fakt, že slovo v této kombinaci budou vietnamci považovat za čistě vietnamské navzdory tomu, že druhá slabika není C, ale B, budou v jejich vnímání jisté pochybnosti. Bude totiž zřejmé, že například slabika hoả (đốì cừu hoả-požární sbor, tàu hoả-vlak, dosl.vůz-ohně, hoả công-1.pyrotechnika, 2.útok ohněm) není slabikou ojedinelou jako C (lêm, tanh, nạ) a na rozdíl od těchto slabik C je velmi potentní. Navíc slabika hoả je všeobecně známou slabikou B. Proto některé ze slov AB se spádným slabikosledem mohou být vietnamci považovány za **sinovietnamská**.

3.2.2 Obrácené pořadí AB

Slovo, které má strukturu AB s obráceným slovosledem, je vnímáno jako **slovo sinovietnamské** a těžko srozumitelné. Jde vždy o podstatné jméno. Pro rozluštění obsahu tu opět slouží metoda přehození slov. Příklady slov AB s obráceným slabikosledem: tuyêêt phẳm („majstrštyk“ → extrémní, skvělý-produkt), thẳnh thư (Bible, písmo → svatá-kniha), tội nhằn (hříšník → hřích-člověk), học sinh (žák → učít se-mladý muž), Nho giáo

¹⁹ viz.kap.1.3.2.1 Slabika C

(konfucianismus → konfuciánství-učení), **Phật giáo** (buddhismus → Budha-učení), **tự nhiên** (přirozenost → sám o sobě-tak, jako, přirozený), **hiếu tử** (syn uctívý k rodičům → uctívost-syn), **tuyển tập** (výbor z díla, vybrané spisy → výběr-editovat), **trường quy** (školní řád → škola-ustanovení), **thánh thể** (eucharistie → svaté-tělo), **lễ độ** (obřad-míra → zdvořilost), **học giả** (učenec → učit se-člověk), **dân binh** (milice → lid-voják), **thời cơ** (příležitost → čas-příležitost), **hiền thê** (moje ctnostná manželka → hodná-manželka),.

Tato slova, pokud nejsou konvencí zažitá, respektive vietnamizovaná jsou těžko srozumitelná především z důvodu, že v této struktuře je nositelkou významu druhá slabika. Ta je ovšem sinovietnamská a tedy není referentní.

3.3 Kombinace BA

Slova se strukturou BA jsou považována za *sinovietnamská*, ale jejich srozumitelnost se odvíjí od následujících faktorů: a) pořadí spádné, nebo obrácené, b) vietnamizace daného slova. Slovo se strukturou BA a se spádným slovosledem je obtížněji srozumitelné, než se slevosledem obráceným.

3.3.1 Obrácené pořadí BA

Slovo působí nezvykle, protože vietnamci nemohou snadno odhalit slabikový sled. Pokud již z nějakého důvodu vědí, že slovosled je obrácený, pochopí slovo jako podstatné jméno a tak odhalí význam snáze. Například slova **hậu phương** (zadní část, týl → zadní-místo) **viễn phương** (daleké, odlehlé místo → daleko-místo), **thà phương** (cizina → jiná-strana) jsou jako všechna slova s obráceným slabikosledem substantiva. Ve všech třech případech můžeme chápat **phương** A (směr, strana, místo) jako klíčovou slabiku pro porozumění, takže je nám na první pohled zřejmé, že jde o “nějaký” směr, stranu, nebo místo. Stejně tak je to se slovy **du khách** (turista → cestovat-návštěvník), **viễn khách** (cizinec → daleko-návštěvník), **tân khách** (příchozí → nový-host), **thực khách** (strávník → jíst-host), nebo se slovy **cô thôn** (zapadákov → izolovaná-vesnice), **viễn thôn** (odlehlá vesnice → daleko-vesnice), **cũu thôn** (stará vesnice),. Proto jsou tato slova více méně srozumitelná.

3.3.2 Spádné pořadí AB

Naopak význam slova BA se spádnou strukturou je méně zřetelný: **lâm trận** (být účasten v bitvě → ocítat se právě v daném čase, záležitosti-bitva), **lâm biêt** ((v) moment rozchodu, rozloučení → ocítat se právě v daném čase, záležitosti -rozdělit), **lâm thời** (provizorní, prozatímní → ocítat se právě v daném čase-čas). Tato slova jsou pro Vietnamce opravdu těžce srozumitelná, protože nejsou schopni uchopit význam iniciály, která je v tomto ohledu určující.

Pochopitelně je důležité do jaké míry je slabika B užitá v kombinaci BA vietnamizovaná, tedy Vietnamcům snadno srozumitelná. Vysoká frekvence některých sinovietnamských slabik a z toho vyplývající všeobecné povědomí o jejich významu je velmi

podstatné pro pochopení daného slova. Pro příklad uvádím některé slabiky B s velmi vysokou frekvencí užití: **nhất** (jedna, první), **hữ** (vlastnit), **nhận** (znát, pojmout, osvojit si), **gia** (dům, člověk který něco dokázal), **giả** (člověk), **cô** (izolovaný), **độc** (samotný, jediný, jedinečný), **vô** a **bất** (negace ne-, a-, i-, in-)²⁰ a naopak některé slabiky B s velmi nízkou frekvencí užití: **hy** (doufat) ve slově **hy vọng** (doufat → doufat-dívat se k...), nebove slově **yêu** (elegantní), **yêu điệu** (graciózní, s grácií → elegantní-nádherný).

3.4 Kombinace BB

Slovo se strukturou BB je definitivně sinovietnamským slovem. Pro správné pochopení jeho významu je rozhodující sled slabik. Pokud je spádový, znamená to, že hlavní význam je ukryt v počáteční slabice (B1). Pokud je sled obrácený potom leží ve slabice koncové (B2). Celý problém spočívá pouze v potenci slabiky s hlavním významem. Jestliže má tato slabika potenci vysokou, mají Vietnamci takovou slabiku včetně jejího významu hluboce zažitou a bez problémů danému slovu rozumí (viz. Pokud ne, nastávají obtíže).

3.4.1 Příklady slov se strukturou BB, kde hlavní slabika je velmi vysoce potentní:

3.4.1.1 Spádový slabikosled (tj. B1 má vysokou potenci):

thường nguyệt (kochat se měsícem), **đa ngữ** (polyglot → mnoho-jazyk), **đa thê** (polygamie → mnoho-manželka), **nhật thực** (zatmění slunce → slunce-zatmění), **nhân điểu** (harpyje → člověk-pták), **nhân ngưu** (minotaurus → člověk-býk), **nhập tịch** (být naturalizovaný → vejít-zápis, občanství), **điềm nhiên** (nevzrušený → klidný-tak, jako, přirozený), **phi hành** (let,navigace → letět-jít), **trục xuất** (vyhnat-jít ven → vykázat), **phục hưng** (renesance, obrození → znovu-vzkvétat), **quy hoạch** (plánovat → okruh-tah, nákres), **quy mô** (rozsah, norma → okruh-model), **sản xuất** (produkce, výroba → majetek-jít ven), **nhập cảnh** (vstoupit do země, imigrovat → vejít), **siêu việt** (trancendentí → super-překročit) atd.

3.4.1.2 Obrácený slabikosled (tj. B2 má vysokou potenci):

nguyệt quang (měsíční svit), **nguyệt san** (měsíčník → měsíc-časopis), **từ ngữ** (výraz → slovo-jazyk), **nhân lực** (člověčí síla), **nhãn quan** (vize → oko-zřít), **nhãn tiền** („nabílední“, právě probíhající děj → oko-před), **gia nhân** (sluha → dům-člověk), **nhật ký** (deník → den-zaznamenat), **(đồ) nhật dụng** (předměty pro denní použití), **phi đạo** (runway, pro přistání

²⁰ Na rozdíl od slabiky **vô** jde u **bất** o negaci absolutní. Například slovo **bất tài** má význam asolutně a navždy neschopný, netaentovaný, ale slovo **vô tài** je v tomto smyslu mírnější a připouští možnost změny v budoucnu.

letadel → letět-cesta), **nông phu** (farmář → zemědělství-muž, pracovník), **phu nhân** (choť → muž manželův-člověk), **phú nông** (kulak → bohatý-zemědělec), **mỹ quan** (krásný vzhled → krásný-zřít), **lạc quan** (optimismus → veselý-zřít) atd.

Uvedené příklady slov tvořených slabikami s vysokou potencií, které jsou na pozici slabiky-nositelky hlavního významu jsou vietnamcům pochopitelné bez větších potíží. Všechny jsou samozřejmě vnímány jako sinovietnamské. Následující slova jsou Vietnamcům srozumitelná velmi těžko, jelikož slabika nesoucí hlavní význam není dostatečně vietnamizovaná, konvenční.

3.4.2 Příklady slov se strukturou BB, kde hlavní slabika má nízkou potencií:

3.4.2.1 Spádný slabikosled (tj. B1 má nízkou potencií):

bát loạn (potlačit povstání → zakroutit-nepokoj), **bì lao** (sedřený → unavený-práce), **hy sinh** (zasvětit se přinést nejvyšší obět → obětovat-život), **quy củ** (standartní metoda → stanovit-ověřit), **thung huyên** (rodiče lit. → otec-matka), **huyên náo** (lomoz → hluk-rušit), **doãn hũa** (sankcionovat ve význ. schválit → schválit-schválit) atd.

3.4.2.2 Obrácený slabikosled (tj. B2 má nízkou potencií):

ba ðào (vlny → vlna-prchat) **ðan trì** (vstupní předsálí imperiálního paláce → okreranda) **hàn chiên** (třesot zimou → zima-třást se) atd.

3.5 Závěr

Konečně jsme se tedy dostávali k definici sinovietnamského slova, která bude vypadat zcela jinak, než definice sinovietnamské slabiky. Jak vyplývá z uvedených příkladů, je definice sinovietnamského slova na rozdíl od definice sinovietnamské slabiky obtížnou a ne zcela jasnou záležitostí, protože se zde setkáváme s dalšími faktory: slabikosled, struktura slova (kombinace slabik) a variabilita účasti slabik A a B. ne náhodou jsem se v práci snažil zachytit recepci slov rodilými mluvčími, abych dokázal, že definice sinovietnamského slova pomocí formalistického hlediska je téměř nemožná. Definici jednotlivé slabiky pomocí této metody je naopak velmi efektivní a přesná. Vnímání slova je proměnlivé a přímo závisí na faktorech popsaných v kapitole III. Co je sinovietnamské slovo. Z uvedené klasifikace a příkladů vlastně vyplývá, že **sinovitenamské slovo** je nutné definovat v co nejširším možném smyslu, tedy v souladu s historickým hlediskem, tedy asi takto: **Sinovitenamské slovo** je označení pro **všechna dvoj- (a více slabičná) slova, kde obě (všechny) slabiky jsou slabikami přejatými z čínštiny a tedy mohou být zapsány čínskými znaky**. Na druhou stranu je z této práce patrné, že stejně dobře můžeme sinovietnamské slovo vymezit jako slovo, které má slabičnou strukturu BA, nebo AB, nebo BB. Zcela legitimní může ale být i definice, která bude znít: sinovietnamské slovo je slovo se slabičnou strukturou AB, nebo BA (v obou případech pouze s obráceným pořadím), nebo BB. Definovat však můžeme ještě úžeji:

Sinovietnamské slovo je výhradně to slovo, které je definitivně sinovietnamské, tedy má slabičnou strukturu BB.

Použitá literatura:

Phan Ngọc, Mẹo giải nghĩa từ Hán Việt, Hà Nội, 2000

Ban Tu Thư Nghĩa Thực, Từ Điển Hán Việt, Hà Nội, 1999

Phấn Văn Các, Lại Cao Nguyên, Sổ tay từ Hán Việt, Hà Nội, 1989

Nguyen, Dinh Hoa, NTC's Vietnamese-English dictionary, Illinois, 1997

Ošanin, J.M., Kitajsko-ruskij slovar, Moskva, 1955

Diệp Quang Ban, Ngữ pháp tiếng Việt, Hà Nội, 1998

Vasiljev, Ivo, Za dědictvím starých Vietů, Praha 1999

Čermák, František, Jazyk a jazykověda, Praha, 1997

Kol.aut., Tam thiên tự, Hà Nội, 1999